

3 гривні на гривню відтоку, а Ощадбанку НБУ компенсував у 1,6 рази більше, ніж забрали вкладники. Складається враження, що НБУ підтримує не лише грошово-кредитний ринок України, а й державні банки. Крім цього, проблемою діючого механізму рефінансування залишається недостатній контроль за цільовим використанням кредитів.

**Рудакевич Марія**

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

## **ЕКОНОМІЧНА ЕТИКА В КОНТЕКСТІ ПАРАДИГМИ СОЦІАЛЬНОЇ ЕТИКИ Й МОРАЛІ**

Докорінна трансформація українського суспільства в умовах системної кризи владних інституцій потребує пошуку оригінальних і дієвих інструментів впливу на соціальні відносини, у т.ч. економічні. Досвід розвинених демократичних держав світу виявив позитивну роль універсальних цінностей сучасної цивілізації, що покладені в основу суспільного життя: права людини, демократія, правова держава, ринкова економіка, громадянське суспільство тощо. Ці цінності формалізовані в українській політичній і правовій системах. Певною мірою вони освоюються суспільством та владою, однак очікуваних позитивних результатів поки що не має. Основною причиною їх неіснуючості, на нашу думку, є нехтування етичним виміром суспільного життя. У суспільстві та владі відсутня належна увага до морально-етичних засад суспільного життя. Навіть завдання боротьби з корупцією належним чином не пов'язується з етикою і мораллю.

1. *Етика* як наука про індивідуальну мораль (особистості як суб'єкта моральних дій), а також *соціальна етика*, предметом якої є теоретичне осмислення *етосу* – стилю й способу облаштування суспільного життя (системи суспільних, інституційних, групових відносин) – ігнорується, або ж у кращому випадку декларується.

Зарубіжний досвід країн розвинутої демократії другої половини ХХ ст. переконливо довів, що морально-етичні причини суспільної кризи криються не стільки в моральній неадекватності тих, хто управляє державою, скільки в стані загального морального порядку в суспільстві та системі його інституцій. Соціальна етика інтегрує набутки традиційної індивідуальної етики в етику інституту, головний сенс якого полягає в обмеженні простору свободи особистості задля зміцнення її гарантій.

2. Найбільш суттєва роль в утвердженні морального рамкового соціального порядку належить *політичній* та *економічній етиці*, які взаємно пов'язані. Саме ці складові *соціальної*

*етики* обґрунтовують цінності та рекомендації щодо відповідних реформ у політиці й економіці, які б відповідали природі людини й суспільства.

У колі їх завдань є, зокрема, визначення загальних етичних характеристик суспільства (цінності й цілі), рамкових умов реалізації фундаментальних цілей (мир, свобода, справедливість, суспільне благо тощо), обґрунтування принципів морального суспільного порядку (солідарність як моральний імператив, субсидіарність, «золота середина» тощо), рамкового порядку моральної економіки (принцип конкурентності, право приватної власності, законність діяльності, соціальна відповідальність, ділова етика та ін.).

3. Виділення в запропонованій темі політичної етики обумовлено тим, що економічна етика, яка дослідниками часто ототожнюється з підприємницькою етикою, містить власного – політичного суб'єкта. У підприємницькій етиці суб'єктом виступає підприємство, підприємці й менеджери, а економічна етика в якості суб'єкта розглядає діючих осіб економіки, найчастіше представлених у державних інститутах різних гілок влади. Саме ця обставина обумовлює якість законодавчих рішень щодо рамкового економічного порядку та впровадження засад економічної етики, починаючи із вироблення законодавчої бази і, завершуючи її впровадженням у реальні суспільні відносини.

4. У центрі дискусій щодо економічної етики міститься суперечність між моральною свідомістю підприємця та внутрішньою логікою підприємницької діяльності. У нечесній конкурентній боротьбі чесний підприємець не має шансів на виживання. Усвідомлюючи, що мораль не повинна стримувати економічний розвиток, ми солідаризуємося з ідеями німецького науковця К. Хомана:

1) підприємець повинен зосередитися на професійній майстерності і реалізувати моральні цінності в чесному дотриманні моральних правил і норм закону;

2) його етичні зусилля повинні реалізуватися на етапі вироблення цих норм і правил та встановленні рамкового порядку в економіці. Мова йде про активну громадянську роль підприємця у регулюванні економічної діяльності держави (індивідуальні та інституційну – через відповідні громадські організації).

5. Економічна етика в якості базової ознаки ринкової економіки розглядає конкуренцію. Л. Вальрас та В. Парето ще в XIX ст. в теорії загальної рівноваги ринку стверджували, що на вільному ринку, де діє чітко налагоджений механізм конкуренції, виникає рівновага між попитом і пропозицією в усіх сегментах ринку, внаслідок чого реалізується суспільне благо. При цьому зв'язок між максимізацією власного інтересу та забезпеченням суспільного блага діє як природний закон. Етична цінність конкуренції полягає у виграші споживача. Конкуренція – витвір людської культури, якому властивий високий рівень розвитку політичних, економічних, правових та соціальних відносин. Він

ставити підприємця в умови, які спонукають його до прийняття «морального» рішення на користь споживача. Такий результат досягається при виборі рішення на користь «інших». Т.ч. конкуренція виступає механізмом узгодження приватного і суспільного інтересу. Вона більш справедлива, ніж розподіл благ. Конкуренція встановлюється і регулюється єдиним для всіх законом. «Винятки» – пільги, субсидії, протекціонізм тощо – руйнують конкуренцію і економіку.

Сказане не означає універсальності ідеї конкуренції, можливі економічні сфери, які потребують державного регулювання, і не повинні регулюватися ринком (див. досвід управління Маргарет Тетчер). Потрібен диференціальний підхід.

Таким чином, запровадження в економіку етичних засад сприятиме, на нашу думку, інтеграції суспільства в єдине ціле, росту довіри і толерантності, а отже прогресу демократії. В умовах, коли законодавство має суттєві недоліки, основний виклик, який формулює підприємницька етика підприємцю: брати на себе моральну відповідальність. Це не означає підміни економічного результату моральним: отримання прибутку – базова етико-професійна настанова підприємця. Проте в подібних ситуаціях він може віднайти й інші гідні засоби їх вирішення.

Список використаних джерел:

1. Герчикова И. Н. Деловая этика и регулирование международной коммерческой практики / И. Н. Герчикова. – М.: Изд-во «Консалтбанкир», 2002. – 576 с.
2. Де Джордж Ричард Т. Деловая этика / Де Джордж Ричард Т. / пер. с англ. Р. И. Столпера. – М.: ИГ «Прогресс», 2003 – 736.
3. Политическая и экономическая этика / Пер. с нем. С.Курбатовой, К. Костюка. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 368 с.